

Lisa 3. Waldorf-nime päritolust²⁸

1763. aastal sündis Saksamaal Heidelbergi lähedal Walldorfis Johann Jakob Astor, kes lahkus teismelisena Londonisse ja sealt edasi Ameerikasse. Ameerikas alustas ta äriettevõtlusega, milles saavutas ülemaailmset edu karusnaha- ja kinnisvaraäris. Nii majandus- kui ühiskonnaelus olid edukad ka Johann Jakob Astori järeltulijad. Äriettevõtmistes hakati kasutama Waldorf-Astoria nime. Selle nime all on tuntud näiteks hotellid. Esimese Waldorf-Astoria hotelli rajas 19. sajandi lõpul William Waldorf Astor. Ameerikas oli nimest Walldorf kadunud üks „l“ ja nimi muutus Waldorfiks.

Esimese waldorfkooli rajas Stuttgardis Waldorf-Astoria sigaretivabriku direktor ja kaasomanik Emil Molt koostöös Rudolf Steineriga sigaretivabriku tööliste lastele. Otsustades Waldorfi nime kasuks, loodi seos Waldorfi nime ajaloo ja tuntusega. Waldorfil oli maine, mis tähendas ülemaailmset edu, kvaliteeti ja majanduskasvu, lisaks tekkis partnerlus kooli ja majanduselu vahel. Esimese waldorfkooli rajamisel said Rudolf Steineri vaimsed kujutlused ühineda majanduslikega, mida esindas Emil Molt. Seega on Rudolf Steiner waldorfpedagoogika ja Emil Molt esimese waldorfkooli rajaja. Rudolf Steineri kõikehõlmav visioon uuest ühiskonnakorraldusest, mis kultuurielule, kuhu ka kool kuulub, piisavalt vabadust pakub, leidis esimese teostuse. Kui aastaks 1919 oli “waldorf” saanud majanduslikuks margimõisteks, siis nüüd omandas see ka kultuurilise mõõtme. Waldorfkoolid levisid kiiresti, Ameerikas asutati esimene waldorfkool juba 1928. aastal New Yorgis. Ka reformpedagoogika vallas kõneldi peagi waldorfpedagoogikast. Kui Waldorf-Astoria sigaretivabrik veeres allamäge, see ei elanud üle 1928/29 aasta ülemaailmset majanduskriisi, siis 90 aastat waldorfpedagoogikat ja ligikaudu 200 waldorfkooli Saksamaal ja 1000 kogu maailmas koos kasvutendentsiga, on oluliselt kaasa aidanud mõiste *waldorf* sidumisele pedagoogika ja kooliga.

Nimeandjaga seob selle veel tänapäevalgi kvaliteedinõue. Materiaalsete toodete puhul on see alati oluline olnud. Kooli, hariduse ja kasvatuse vallas on kvaliteedimõiste uus. Standardite ja tunnuste otsingul jõutakse piirideni, kus keskne on inimene ise. Ilma kvaliteetse kasvatusega pole võimalik kooli teha. Kui seda tahetakse, siis on selleks ühest küljest tarvis mitmekesisust hariduses, teisest küljest finantsiliselt võrdseid šansse konkurentsitingimustes. Tänapäeval pole olukord tasakaalus ja selle harmoniseerimine kuulub tuleviku kultuuripoliitika hädavajalike ülesannete hulka, mida rõhutavad veelgi rahvusvaheliste võrdlevate uuringute, nagu TIMSS ja PISA tulemused.

Nimekaitse Õiguslikult on “Waldorf” kaubamärgiga kaubad (nt tubakas) ja teenused (nt hotellid) koondatud 42 erinevasse tooteklassi. Kaitse on ka rahvusvaheliselt reeglistatud. Kaubamärki kaitstakse Saksa Patendiametis rahvusliku margina, Euroopa Patendiametis Madridis EL margina või ülemaailmselt igal maal rahvuslikult. Koolid kuuluvad selle süstemaatika järgi teenuste valdkonda. Nimekaitse temaatika kohta on loomulikult erinevaid käsitlusi ja arvamusi, kas pedagoogilist tegevust tohiks piirata sel viisil. Nimekaitse jääb diskuteeritavaks teemaks, kuna koos “waldorf” nime tuntuse kasvuga ka seda mõistet soovimatult kasutatakse.

Vastavalt Rudolf Steineri testamendile, võttis Saksa Vabade Waldorfkoolide Liit (*Bund der Freien Waldorfschulen*) asutamisel 1933. aasta sügisel “Rudolf Steineri” ja “Waldorf” nime kasutamise õigused üle Stuttgardis asuvalt esimeselt waldorfkoolilt. Rudolf Steiner oli enne oma surma (1925) usaldanud selle kooli hoolde kõigi Saksamaal asuvate koolide majandusliku ning pedagoogilise juhtimise. Pärast keelustamist natsionaalsotsialismi

²⁸ Tekst on refereeritud raamatust: Hofrichter, Hansjörg; Waldorf. Nime lugu; väljaandja: Pädagogische Forschungsstelle beim Bund der Freien Waldorfschulen e.V., 2005

ajal, taasasutati Vabade Waldorfkoolide Liit 15. juulil 1949. Kui tekkis konkreetne oht, et “Mooni-sekti” koolid asutatakse “Waldorfi” nime kasutades, laskis Vabade Waldorfkoolide Liit nime kaitsta. Alates 2. oktoobrist 1982 on Saksa Vabade Waldorfkoolide Liit mõlema teenuskaubamärgi, nii “Waldorf” kui ka “Rudolf Steiner” seoses pedagoogiliste teenustega klassides 41 ja 42, õiguslik omanik. Ta omab Münchenis asuva Saksa Patendiameti kaubamärkide registrisse numbrite all 1048930 “Waldorf” ja 1048931 “Rudolf Steiner” kantud kaubamärkide õigusi. Praktikas tähendab see, et nende nimede kasutamine seoses pedagoogiliste teenustega reklaamimisel või muul esiletõstval viisil, nt kooli või mõne muu asutuse nimes, pole õigusliku omaniku loata lubatud. See kehtib ka allnimetuste kohta (nt Kool Rudolf Steineri pedagoogika alusel). Alates 1993. aastast on mõlemad nimed registreeritud kaitstud kaubamärkidena paljudes maades: kas Rahvusvahelise kaubamärgi raamides Madridis asuva organisatsiooni *Mondiale de la Propriete Intellectuelle* vahendusel, või rahvuslikul tasandil neis maades, mis pole ühinenud Madridi leppega. Täpne nimekiri on saadaval Saksa Vabade Waldorfkoolide Liidust. Seega võib seda nime kanda vaid see, kes on Saksa Vabade Waldorfkoolide Liidu liige või Liidult selleks nn kasutusloa on saanud. Eesti waldorfkoolide nimekiri on Saksa Waldorfkoolide Liidu kodulehel aadressil <http://www.waldorfschule.info/de/schulen/waldorfschulen-weltweit/waldorfschulen-weltweit.html?land=EST>

Saksa Waldorfkoolide Liit on vastutav nende nimede kaitse eest üle maailma, kuid jagab kasutusõigust vabalt ja ilma pikaajaliste juriidiliste protseduurideta, kui vastaval maal on olemas oma waldorfkoolide ühendus. Neil juhtudel korraldatakse asi Ida-Euroopa koolide Assotsiatsiooni (IAO, *Internationale Assoziation für Waldorfpädagogik in Mittel- und Osteuropa und weitere östliche Länder e.V., International Association for Waldorf Pedagogy in Middle and Eastern Europe and other Eastern Countries*) poolt ja tihedas koostöös organisatsiooniga Rudolf Steineri Kasvatuskunsti sõbrad (*Freunde der Erziehungskunst Rudolf Steiners e.V., Friends of Waldorf Education*), kes on tegevad kogu maailmas. Rahvusvahelisele Waldorflasteaedade Ühendusele anti õigus kasutada nime “Waldorf” ja “Rudolf Steiner” ning samuti lubada seda teha lasteaedadel Saksamaal ja paljudes teistes maades. On olemas ka juriidiline argument nimede kaitsmiseks. Esimene isik, kes registreerib avatud turul toote või teenuse kaubandusliku nime saab selle nime suhtes eksklusiivsed õigused.

Saksa Vaba Waldorfkoolide Liit on laiendanud “waldorf” nime kaitset 28 tootele. Nii on nt Käthe Kruse kompaniil litsentsi niinimetatud “waldorfnukkude” tootmiseks. See ei mõjosta ei nukkude valmistamist koolides ega nukuvälismistamiskursusi ega piira nende nukkude müümist koolilaaatadel. Teised äriettevõtted aga ei tohi enam waldorfnukke turustada. Teine näide puudutab kirjutusvahendeid. Firma “LYRA” on kontaktis waldorfkoolide ja nende õpetajatega tundma õppinud koolide vajadusi. Selle tulemusel on disainitud Waldorf Selection: jämedate värvipliiatsite seeria, mis rahuldavad nii ergonomilisi kui ka esteetilisi vajadusi, kuna nad on ülevärvimata ja ümardatud kolmnurkse kujuga. Valik ei sisalda musta ja valget pliiatsit ning koosneb kuuhest või kaheteistkümnest värvist, mida waldorfõpetajad kõige enam tellivad. Ka selles tootekategoorias (16 kirjutusvahendit) on “waldorf” kaubamärgi õigused Saksa Waldorfkoolide Liidul. “LYRA” firma on saanud lepinguga selle kaubamärgi litsentsiõigused.